

Marton Péter

## Afganisztánról a közkeletű stratégiai analógiák tükrében

*Afganisztánban az úgynevezett átmenet időszaka zajlik. 2014-ig jelentős csapatkivonásokra kerülhet sor, és a szárnyaikat egyelőre még csak bontogató afgáni biztonsági erőknek valamelyest bizonyosan csökkenő finanszírozás mellett kell majd sikeresnek lenniük és lojálisnak maradniuk – 2014 után is –, méghozzá nem csupán a kabuli kormányzat, hanem egyben a NATO érdekében is. A feladat nem kivitelezhetetlen, ám számos kérdés hatékony menedzselésén múlik majd. E megoldáskeresés kontextusában az alábbi írás az Afganisztánnal összefüggésben jó ideje befolyásos analógiák szerepét tekinti át röviden, bemutatva azok jelentőségét a 2001 óta eltelt időszakban, Afganisztán sorsának máig tartó alakulásában és a jövőjére vonatkozó stratégiai gondolkodás formálásában.*

### Az analógiák szerepéről általánosságban

Az analógia részleges összehasonlítás, amelynek eredményeként két helyzetet valamilyen kiragadott vonatkozásukban analógnak, következésképpen lényegileg hasonlóknak nyilvánítunk. Az induktív, a deduktív vagy az abduktív logikával ellentétben ezáltal nem az egyedi és az általános között keresünk kapcsolatot rendezett módon, hanem két egyedi helyzet között, elsődlegesen megézés útján.

A külpolitikai döntéshozatal során a döntéshozók elkerülhetetlenül élnek az analogikus gondolkodás eszközével, miközben összetett, hiányos információk alapján megítélendő kérdésekben kénytelenek döntést hozni. A párhuzam vélt megtalálása egy múltbéli analóggal legalább látszólag kitöltheti a jelenbeli ismerethiány kapcsán fennálló hézagokat – ezek miatt a hézagok miatt szokás a külpolitikai döntéshozatal hiányos informáltságát az ementáli sajt metaforájával megragadni.

Az analogikus gondolkodás ugyanakkor az emberi természet része általában is, és összességében nem feltétlenül vezet rossz eredményre. Az intuíció a párhuzamkeresésben egy körültekintő, összetetten gondolkodó elmét a helyes irányba terelhet. Az analógiák így betölthetnek számos hasznos funkciót. Felhívhatják a figyelmet egy helyzet veszélyeire mind praktikus, mind morális értelemben. Kennedy amerikai elnök például az 1962-es kubai rakétaválság kapcsán végig – bölcsen – tartott az első világháborút kiváltott eszkalációs folyamathoz hasonló, ellenőrizhetetlen akció–reakció-láncolat lehetőségétől, miközben morális érvek jelentőségét is fontolóra vette egy kubai invázió lehetőségének kizárásakor (ő és tanácsadói úgy vélték, Kubát meglepetésszerűen lerohanni „Pearl Harbor lenne megfordítva”). Egy jó párhuzam megoldásokat is sugallhat: mind hasznos ötleteket, mind morális intelmet. Obama elnököt az egyiptomi tömegmozdulások kezdete óta foglalkoztatja a



lehetőség, hogy Egyiptomban egy indonéz típusú átmenet véghezvitelében kell közreműködni, a líbiai intervenció kapcsán pedig Nemzetbiztonsági Tanácsának tagjai között többek esetében megjelent hivatkozásként a bengázi mészárlás megelőzésére intő Srebrenica- és Ruanda-analógia. A történelmi párhuzamok legfőbb funkciója a fentiekből következően is a tanulás lehetősége – maga Henry Kissinger is úgy fogalmazott egy könyvében, hogy „a történelem analógiák útján tanít bennünket”.

Fontos azonban látni az analogikus gondolkodás kockázatait is. Vannak agyonhasznált – sokszor manipulatíván, sokszor tévesen bevetett – párhuzamok. Ilyen például a München-analógia (a demokráciák nem engedhetnek a diktatúráknak), vagy az Egyesült Államokban a Vietnam-analógia (ne sodródjunk bele megszállásba és gerillaháborúba idegen földön). Általában fokozza a hasonlónak nyilvánítás veszélyeit, ha egy döntéshozó ismeretei hiányosak vagy pontatlanok bármelyik analóggal kapcsolatban – akár a múltbeli történéseket illetően is lehet az illető fejében ementáli sajt a tények teljessége helyett. Emellett a megérzések sokszor a vágyvezérelt gondolkodás irányába visznek el, és az analógiahasználat csodavarrássá fajulhat.

## Két ok, amiért az analógiák különösen érdekeselek

A nemzetközi fejlesztés és az államépítés burkoltan analógiák tömkelegére épülő gyakorlatok. Mintákat – létezőket vagy létezőnek feltételezetteket – igyekeznek átültetni valahonnan valahová, univerzális várakozásoknak megfelelően. Ezek lehetnek hasznosak, de legelőször is *helyesnek* ítéltettek a mintákat átültetni kívánók által.

Így lett például előírás az afganisztáni segélyezési programok során is a „gender mainstreaming”, vagyis a nők helyzetére gyakorolt hatás hangsúlyos figyelembe vétele; a kapacitásépítőnek szánt programokban ezért kapott preferenciát az iskolaépítés és az iskolai tanítás részeként a számítógépes ismeretek és az angol nyelv oktatása; ezért lett része az intézményépítésnek a kifejezetten a nyugati típusú bürokratikus eljárásokkal kapcsolatos tudás átadása afgán tisztviselők számára stb. A végcél maga is egy absztrakt analógiaként jelent meg: a „jól kormányzott”, a világgazdaságba és a nemzetközi szervezetek rendszerébe – a „nemzetközi szerveződésekbe” – mélyen integrált, hatékony piacgazdaságnak és élénk civil társadalomnak teret adó állam felépítése. Ennek a gigantikus projektnek a megvalósítása kapcsán ugyanakkor főként az *elvárások* voltak analógikusak, és nem a megvalósítás mikéntje vagy a vállalkozás anyagi bázisának előteremtése. Az elvárásoknak a gyakorlattól elszakadt, analogikus felfogása teszi lehetővé máig sokak számára, hogy figyelmen kívül hagyják a nyilvánvalót: Afganisztánban a nemzetközi közösség az említett célok megvalósításába az arányokat tekintve nem ruházott be olyan jelentősen, mint tette azt akár Bosznia-Hercegovina, akár Koszovó, akár Kelet-Timor esetében – miközben a meghatározó külső szereplők bizonyos lépései – például a jelenlegi afgán politikai rendszer körvonalainak meghatározása kapcsán – e célokkal éppenséggel ellentétesnek voltak. Az államépítés idealisztikus elképzelése Afganisztánban így mára nagy biztonsággal működésképtelennek nyilvánítható, a korábbi elvárások helyében pedig ma a *csalódás* lépett.

A téves felfogáson alapuló csalódás nyomán ma az afganisztáni vállalkozás egyfajta biztonságosnak remélt kényszerleszállás irányába tart, amit az „átmenet” szóval jelöl-

lünk. A végcél részben megint csak analógiák alapján körvonalazódik, miközben aggasztóan bizonytalan is egyszerre. A bizonytalanság, a kiütkeresés és az analogikus célmegjelölés összefüggenek. A rendelkezésre álló tudás itt is az ementáli sajtra emlékeztet; a hézagok többek között a térségbeli szereplők (például Pakisztán és Irán) magatartásában megnyilvánuló ismeretleneknek felelnek meg.

## **Befolyásos analógiák a 2001 óta eltelt évekből**

A nemzetközi közösség számára a volt Jugoszlávia területén szerzett tapasztalatok jelentettek egyfajta fogódzót a 2001 utáni afgán politikai rendszer alapjainak lefektetésékor. Ez többek között az etnikai tényező jelentőségének felértékelésében nyilvánult meg. Emiatt is tűnt szükségesnek egy olyan „integratív” elnöki struktúra létrehozása, amelyben Bosznia-Hercegovinával ellentétben nem kap formálisan megerősített szerepet az etnikai hovatartozás. Az elnök túlsúlya mellett ugyancsak ezzel összefüggésben a rendszer másik fontos jellemzője a pártok súlytalansága a parlamentben, ahová minden képviselő független jelöltként jut be.

Az etnikai tényező komolyan vétele sugallta továbbá azt a feltételezést is, hogy mivel a tálibok szinte kizárólag a pastunok sorából kerültek ki, az ország északi része kisebb kivételektől eltekintve akkor is biztonságos maradhat, ha a nemzetközi közösség ezekre jóval kevesebbet fordít segélyezés vagy katonák jelenléte tekintetében. A „relatív biztonságos észak” hipotézis azóta egyértelműen megrendült, és ebben szerepet játszik a tálib befolyás terjedése más nemzetiségek soraiban is.

Nagyhatású gondolat volt továbbá már a kezdetektől fogva minden olyan analógnak

tűnő tapasztalat, mely Afganisztánban elkerülhetetlen vereséget jósol a megszálló számára, még hozzá lassú, gerillaháborús kivéreztetés által. A Szovjetunió sorsa e téren tűnt annyira relevánsnak az Egyesült Államok számára, hogy 2001 őszén nyitottan fogadta orosz szakértők tanácsait a múltat illetően, és az ebből következő megfontolások is diktálták, hogy eredetileg nem vetettek be nagy létszámú inváziós erőt, és inkább különleges alakulatokra, légi támogatásra és szövetséges helyi milíciákra támaszkodtak. Ráadásul ez után is még hosszú évekig elsődleges szempont maradt – később ez már az iraki háború hatása is volt –, hogy „kis lábnyomra” törekedve ügyeljenek az afganisztáni erőfeszítés „gazdaságosságára”.

A legyűrhetetlen ellenállás elvárását a Vietnamból is támogatta. Ez végig – mellesleg Irakkal kapcsolatban is – jelentőséget kapott, és 2009. decemberi, stratégiai jelentőségű beszédében Obama elnök a bírálókat céljával maga is kitért rá. Három ellenérvet sorolt fel: Afganisztánban az Egyesült Államok egy koalíció tagjaként van jelen, az afgán gerilláknak nincs széles társadalmi bázisa, illetve Vietnamból nem érte támadás az amerikaiakat, amelyre válaszul katonai műveletek lettek volna szükségesek annak idején. Ez a kijelentés is érdekes példája az analógiaépítésnek. Obama átsiklott afelett, hogy Vietnamban is támogatta egy kisebb koalíció az Egyesült Államokat; a gerillaháborús konfliktusokat illetően pedig részben félreértette a társadalmi bázis jelentőségét; az afganisztáni jelenlét nemzetbiztonsági motivációját illetően viszont mindenképpen releváns különbségre irányította rá a figyelmet. Ehhez képest – dacára a határozott állásfoglalásnak – ekkorra ismertté vált, hogy a Fehér Házban a két legnépszerűbb olvasmány a 2009-es év során, az újabb afganisztáni vonatkozású döntések előkészítése közepette az „Egy jobb háború” (Lewis Sor-



ley) és az „Egy katasztrófa tanulságai” (Gordon M. Goldstein) című könyvek voltak. Mindkettő a vietnami háborúval foglalkozik. Az előbbi a Nixon-, az utóbbi a Lyndon Johnson-adminisztráció tapasztalataira fókuszál.

A Vietnam-analógia megerősödése a gerillaháború súlyosbodásának logikus végső következménye volt. A kihívás katonai aspektusainak kezelésére katonai körökben eközben további, más analógiák mozgósítására is sor került már évekkal ezelőtt. A gerillák elleni fellépés, a *counterinsurgency* terén az amerikai haderő felismerte a népességcentrikus megközelítés szükségességét az ellenségcentrikus felfogással szemben, és ennek alátámasztása végett többek között Nagy-Britannia malájföldi tapasztalatai jelentették az egyik népszerű referenciapontot. Ez az analógia is sántít persze. Bár a malájföldi stratégia valóban a gerillák és a lakosság hatékony szétválasztására irányult – és nem kizárólag az ellenség felőrlésére –, valójában az ottani gyakorlatnak szerves része volt például az elesett gerillaparancsnokok megölésének ünneplése és ennek részeként levágott fejük közszemlére tétele és körbehordozása, vagy például a vidéki lakosság tömeges áttelepítése mesterséges falvakba, ahol az emberek fejadagrendszerben kaptak ellátást. A megannyi távoli analógiára épülő gondolkodás kritikájaként Stanley McChrystal volt ISAF-parancsnok kiszivárgott, 2009-es *counterinsurgency*-stratégijáról Robert Blackwill (volt indiai nagykövet, a *Council on Foreign Relations* munkatársa) úgy fogalmazott, a pastunok olyanok ebben a dokumentumban, mint „Banquo szelleme” a Macbethben. Vagyis mindenki tudja, hogy róluk van szó, csak éppen tetten érhető nyomuk nincs a dokumentumban.

A fokozatos létszámnövelések ellenére Afganisztánban a gerillaháború az évek során tovább fokozódott, és az Obama-admi-

nisztráció kényszerű döntési helyzettel szembesült: vagy folytatja a lassú létszámnövelés politikáját, vagy feladja az afganisztáni erőfeszítést. Köztes megoldás született, az angol „surge” szóval jelölt, a kezdettől ideiglenesnek szánt, ám jelentős létszámemelés, amihez Irak szolgáltatotta az analógiát. Irak esetében ez 2007 januárjában bejelentett döntés volt, mely az ott lévő katonák bevetésének meghosszabbításával és ötdandárnyi friss erő Irakba telepítésével járt. A *surge* Irakban azt a célt is szolgálta, hogy a Maliki-kormányzatban tudatosítsa: a stabilizációt illetően döntő segítséget kap az Egyesült Államoktól, ám felelőssége van, méghozzá idővel elsődleges felelőssége ezen a téren. A vélt analógia Afganisztán esetében tehát az volt, hogy a létszámnövelés ott is hozzájárulhat a stabilizációhoz, és közben a Karzaí-kormányzatra konstruktív nyomásgyakorlásként hathat. Anélkül, hogy e párhuzam minden vonatkozását részletesen elemeznénk, talán elég megállapítani annyit, hogy míg Irakban a *surge* hatására 2007 októberére 166 ezer fölé emelkedett az amerikai katonák létszáma, Afganisztánban a létszám csak 2010 augusztusára érte el a százezret.

A *surge* ideiglenes jellegére tekintettel a kezdettől fogva világos volt, hogy hosszú távra megoldást csak az nyújthat, ha az afgán biztonsági erőket sikerül megfelelő mértékig felduzzasztani és olyan hatékonyan kiképezni, hogy maguk szálljanak szembe a gerillákkal, méghozzá idővel minimális nyugati segédlet mellett. A Vietnam-analógia ezen a ponton is előkerült a Nixon-adminisztráció idejéből ismert „vietnamizáció” (a dél-vietnami erők megerősítésének és hátrahagyásának politikája) összefüggésében. Erre utalt a gyorsan népszerűvé lett „afganizáció” elképzelése. Az utóbbi kifejezés kiötlői azt nem vették ugyanakkor figyelembe, hogy a kifejezés az afgán közegben, ahol az „afgán” a „pastun” szinonimája is lehet, szerencsét-

lenül hathat. Ennek ellenére egyébként nyugati szereplők – Robert Gates, Paddy Ashdown és mások – mellett a terminust afgán politikusok, például Hamid Karzaí elnök és Hanif Atmar belügyminiszter is használták.

Divatos a Nyugat jelenlegi stratégiai megközelítését három igével jellemezni – ezek a „harcol”, az „épít” és a „tárgyal”. A *surge* a harc, az afgán hadsereg megerősítése pedig az építkezés legfontosabb eleme a 2009 óta eltelt időszakban. A tárgyalás ugyanakkor a kezdetektől fogva különösen problémásnak ígérkezett, mivel a tálibok és más gerillafrakciók legitimitása vitatható morális értelemben, azon felül pedig a tárgyalások praktikus volta is kétségbe vonható – a tálibok a múltban sem tartották be a velük mások által kötött megállapodásokat, illetve nem képeznek egységes és monopolisztikus akaratot a tárgyalásokkal kapcsolatban. Ehhez a kétes vállalkozáshoz tehát az elejétől szükség volt igazoló erővel bíró analógiákra, és ezen a téren Tádzsikisztán kínált lehetséges párhuzamot. George Gavrilis 2009-ben a *Foreign Affairs* hasábjain közölt cikket, amely ezt az analógiát széles körben ismertté tette, és legfőbb tanulságként a demokratikus elvárások pragmatikus feladását, a hadurakkal és más kellemtelen szereplőkkel való megbékélés szükségességét sugallta.

## **Analógiák az átmenettel kapcsolatos stratégiai gondolkodásban**

A használatos analógiák legelőször is megvilágítják, hová vezethet ideális, illetve rossz esetben az átmenet. Lehetséges kimenetek értelmezési tartományát határolják be, amelyekkel kapcsolatban forgatókönyvek is készíthetők.

Micharl O'Hanlon, a *Brookings Institution* kutatója, és a volt védelmi miniszterhelyet-

tes, Paul Wolfowitz, aki jelenleg az *American Enterprise Institute* munkatársa, a *Wall Street Journal*ben fejtették ki egy novemberi cikkükben, hogy a legjobb elvárható eredmény Afganisztánban az ő megítélésük szerint egy, a mai kolumbiai helyzethez hasonló állapot. A párhuzam forrása, hogy Kolumbia hasonlóan nehéz földrajzi terepet kínál, mint Afganisztán. A gerilláknak, túl azon, hogy külső menedékük is marad, belső menedékük is mindig lesz mindkét országban, így pedig a cél nem a megsemmisítésük (mert az lehetetlen), hanem az általuk jelentett kihívásnak egy alacsony szintre történő visszacsorítása. A Kolumbia-analógia már korábban is befolyásosnak bizonyult egyébként, egyebek mellett a kábítószer-problémákkal összefüggésben, és ennek jeleként William Wood nagykövetet 2007 és 2009 között például rögtön a 2003–2007-es kolumbiai nagyköveti megbízatása után nevezte ki kabuli képviselőjének a Bush-kormányzat. Óvatosságra kell, hogy intsen ugyanakkor, hogy még a Kolumbiával kapcsolatban személyes tapasztalatot is szerzett James Stavridis, a NATO európai főparancsnoka (SACEUR) is hangsúlyozza, éppen a hasonlóságokra reflektálva, hogy „Afganisztán számos tekintetben nyilvánvalóan száz százalékban különbözik [Kolumbiától]”.

A legrosszabb forgatókönyv sémáját eközben az 1990-es évek afganisztáni polgárháborúja kínálja, amelynek többen is egyfajta kiújulására számítanak Afganisztanon belül is. A gondolat erős befolyását jelzi, hogy még egy azt vitatni kész és a térséggel kapcsolatban egyébként igen tapasztaltnak mondható nyugati forrás, Michael Semple is kész lehetőségként fontolóra venni a bekövetkeztét – ellenkezőképpen mindössze az afgánok háborús kifáradását hangsúlyozza, mint reményei szerint az ebbe az irányba ható folyamatokat ellensúlyozni képes tényezőt.

Ahhoz, hogy az afgán biztonsági erők irányítani tudják a helyzet alakulását, még jó ideig szükségük lesz a Nyugat anyagi és közvetlen katonai támogatására. Ennek hátterében ugyanakkor megfelelően kell működnie a kapcsolatoknak a Karzai-kormányzattal is. Ezen a téren a bizalom – bár nem teljes, de meglévő – kölcsönös hiánya jelenthet nehézséget, amit bizonyos analógiák használata a két fél részéről világosan jelez. Hamid Karzait a múltban fenyegette már a *Foreign Policy* magazin egyik szerkesztője azzal, hogy ugyanúgy végzi majd, mind Nadzsibullah (akit megkínóztak és kivégeztek a tálibok); más kommentátorok pedig az arab tavasz kontextusában firtatták például egy analóg afgán tavasz elkövetkeztének kilátásait. Karzai maga részéről eközben a közelmúltban kötött védelmi egyezséget az Egyesült Államokkal, amely az amerikai csapatok 2014 utáni afganisztáni állomásoztatására is lehetőséget nyit – ez megnyugtató jelzésnek tűnhet, ám figyelembe veendő, hogy az afgán elnök – annak érdekében, hogy az afgán közvélemény számára ezt az egyezséget megfelelően tálalja – egy sajátos és absztrakt analógiával élt (részben kényszerűségből). Eszerint Afganisztán olyan most, mint egy beteg, legyengült oroszlán, aki a barlangjába beenged még egy idegent is, ám ha ez az idegen átlép bizonyos határokat, például elragadná az oroszlán kölykeit az éjszaka közepén – ez minden bizonnyal utalás az amerikai és más különleges erők afgán részről gyakorolt tiltakozást kiváltó éjszakai razziáival kapcsolatban –, akkor az oroszlán meg fogja védeni magát vele szemben. Ez az analógia nem túl barátságos bemutatása a Nyugatnak, mint *idegennek*, az elköteleződés tehát nem teljesen harmonikus kapcsolatok közegében történik egyik fél részéről sem. Nem véletlen, hogy 2014, a kulcsfontosságú esztendő egyben az újabb afgán elnökválasztás éve is, amikor minden meglévő egyezség elkerülhe-

tetlenül ismét képlékenyebbé válik majd a politikai csatározások kontextusában.

Végül az analógiahasználat még egy alapvető motivációt világosan jelez: a távozás szükségszerűségével kapcsolatos meggyőződést a Nyugat részéről. Másokhoz hasonlóan nemrég például Micah Zenko, a *Council on Foreign Relations* munkatársa ajánlotta a líbiai képlet – a háttérből játszott vezető szerep és a saját erők minimálisra korlátozott alkalmazása – követését Afganisztánban. A republikánus elnökjelöltreményesek vitái során pedig a közelmúltban Jon Huntsman egy vitatható Vietnam-analógiával indokolta, miért hajtaná végre az afganisztáni csapatkivonást adott esetben akár gyorsabban is, mint ahogyan azt az amerikai haderő javasolná – arra hivatkozva, hogy 1967-ben a Lyndon Johnson-adminisztráció szerint éppen a tábornokok rossz tanácsai alapján sodródott bele mélyebben a vietnami vállalkozásba.

A távozás szükségességével kapcsolatos gondolkodást talán elegendő lehet egyetlen további példával illusztrálni. Robert Gates volt védelmi miniszter még a leköszönte előtt, idén februárban, a *West Pointon* mondott beszédében megjegyezte: „az a jövőbeli védelmi miniszter, aki azt tanácsolja egy amerikai elnöknek, hogy ismét küldjünk jelentős szárazföldi erőket Ázsiába, vagy a Közel-Keletre, vagy Afrikába, nem árt, ha megvizsgáltatja a fejét, minden rendben van-e vele”. Ezek a szavak önmagukban is ódzkodást jeleznek mindenfajta költséges jövőbeli katonai vállalkozástól, ám egyes, népszerűvé lett értelmezések ennél tovább mentek. George Friedman, a *Stratfor* igazgatója például az üzenetnek elsősorban az Ázsiára vonatkozó részét hallotta meg, és azt úgy olvasta – nem teljesen indokoltan –, mint Gates felismerését az Egyesült Államok koreai, vietnami, iraki és afganisztáni kudarcai között adódó párhuzamokkal kapcsolatban.

## Összegzés

Az Afganisztánnal kapcsolatos stratégiai gondolkodásban kétféle népszerű analógiából nem volt hiány a 2001 óta eltelt időszakban. Mind az elvárások minimalizálása, mind az elvárások maximalizálása irányában hatottak érvként történelmi párhuzamok – előbbieket főként a Szovjetunió korábbi tapasztalataira, illetve az Egyesült Államok vietnami kudarcára hivatkoztak, míg az utóbbiak az államépítés háttérében többnyire burkoltan megjelenő eurocentri-

kus párhuzamok formájában kerültek elő, a jól kormányzott, mélyen a világgazdaságba integrált, hatékonyan működő piacgazdaságnak és élénk civil társadalomnak teret adó, ideáltipikus nyugati állam elvárásaként. 2014 felé közeledve most már létfontosságú, hogy inkább életközeli analógiák kerüljenek előtérbe, és ezen a téren – bár messze nem tökéletes – még egy Kolumbiához hasonló párhuzam is szerencsésebb lehet hatásait tekintve az 1990-es évek Afganisztánjával versengő alternatív forgatókönyvként. ■

## Irodalom

- Allison, Graham T: Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis. *The American Political Science Review*, 1969, 63:3, 689–718. o.
- Blackwill, Robert: Afghanistan and the Uses of History: Insights from Ernest May. *Aspen Strategy Group*, 2010. augusztus. <http://www.aspeninstitute.org/policy-work/aspen-strategy-group/programs-topic/other-events/afghan-history>
- Bleuer, Christian: „Afghanisation”: a rather unfortunate neologism. *Ghosts of Alexander*, 2009. február 11.
- Friedman, George: Never Fight a Land War in Asia. *Stratfor*, 2011. március 1.
- Gates, Robert: „(Speech) as Delivered by Secretary of Defense Robert M. Gates, West Point, NY, Friday, February 25, 2011”. <http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1539>
- Gavrilis, George: The Tajik Solution: A Model for Fixing Afghanistan. *Foreign Affairs*, 2009. november–december.
- Hounshell, Blake: What Obama should be telling Karzai. *Passport – Foreign Policy Magazine*, 2010. március 28.
- Marton Péter: Gyermekkori analógiák: Obama, Indonézia és Egyiptom. *Külpraktika*, 2011. február 25.
- Obama, Barack: „Full Text: Obama’s Afghan Strategy Speech”. 2009. december 1. [http://www.pbs.org/newshour/bb/asia/july-dec09/obamaspeech\\_12-01.html](http://www.pbs.org/newshour/bb/asia/july-dec09/obamaspeech_12-01.html)
- O’Hanlon, Michael – Wolfowitz, Paul: Defining Victory in Afghanistan. *Wall Street Journal*, 2011. november 22.
- Sarwar, Mustafa: Is ‘Arab Spring’ Coming To Kabul? RFERL, 2011. május 21. [http://www.rferl.org/content/transmission\\_arab\\_spring\\_in\\_kabul/24106252.html](http://www.rferl.org/content/transmission_arab_spring_in_kabul/24106252.html)
- Spiegel, Peter – Weisman, Jonathan: Behind Afghan War Debate, a Battle of Two Books Rages. *Wall Street Journal*, 2009. október 7.
- Stavridis, James: „Adm. Stavridis reflects on past, future”. 2009. június 15. [http://jacksonville.com/interact/blog/timothy\\_gibbons/2009-06-15/adm\\_stavridis\\_reflects\\_on\\_past\\_future](http://jacksonville.com/interact/blog/timothy_gibbons/2009-06-15/adm_stavridis_reflects_on_past_future)
- Wagner Péter – Bíró Noémi: Felkelők, terroristák és halálbrigádok az iraki konfliktusban. *Külügyi Szemle*, 2007, 2–3. sz. 200–221. o.